

ב"ה יואל בן-נון

שמיטה או שבת הארץ?

פסוקים ומדרשים

(שמות כ"ג, י"א): "ושש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה;

והשביעית תשמיטנה ונטשתה, ואכלו אֲבִינִי עמך, ויתָרֵם תאכל חית השדה –

כן תעשה לכרמך, לזיתך";

(מכילתא: תשמיטנה מעבודתה, ונטשתה מאכילתה; רשב"ם ורמב"ן: שלא תזרע ולא תאסוף).

(דברים ט"ו, א-יא): "מִקֵּץ שבע שנים תעשה שְׁמִיטָה;

וזוה דבר השְׁמִיטָה – (מועד קטן ב ב; גיטין לו א; רבי אומר: בשתי שמיטות הכתוב מדבר... בזמן [ובספרי: במקום, בארץ ישראל] שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים; בזמן שאי אתה משמט אי אתה משמט כספים);

שְׁמוֹט כָּל בַּעַל מִשָּׁה יָדוּ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְרַעְהוּ, לֹא יִגֹּשׁ אֶת רַעְהוּ וְאֶת אַחִיו

כִּי קָרָא שְׁמִיטָה לָהּ;

...

אִפֹּס כִּי לֹא יִהְיֶה בְךָ אֲבִיוֹן,

כִּי בֵרַךְ יִבְרַכְךָ ה' בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחְלָה לְרִשְׁתָּהּ;

רַק אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת

אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם; (ר' יוסף בכור שור וחזקוני: אם תשמרו שביעית ויובל... וביובל חוזרים נחלותיו וממכריו, ונמצא שלא יהיה בך אביון);

...

כִּי יִהְיֶה בְךָ אֲבִיוֹן מֵאַחַד אַחֶיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ,

לֹא תֵאמַרְךָ אֶת לִבְבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאַחֶיךָ הָאֲבִיוֹן;

כִּי פָתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תִּעֲבִיטֵנוּ דִּי מִחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ;

הִשְׁמַר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לְאֹמֶר:

קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה,

וְרַעְהָ עֵינֶיךָ בְּאַחֶיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ, וְקָרָא עֲלֶיךָ אֵל ה' וְהָיָה בְךָ חֲטָא;

נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יִרַע לִבְבְּךָ בְּתִתֵּךְ לוֹ,

כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' א-להיך בכל מעשך ובכל משלח ידך;
כי לא יחדל אביון מקרב הארץ,
על כן אנכי מצוך לאמר: פתח תפתח את ידך לאחריך לעניך ולאביוןך בארצך";

(ויקרא כ"ה): "וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם:
כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם, ושבתה הארץ שבת לה'; (ספרא: אחרי חלוקת נחלות) –
שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך, (ספרא: שיהא כל אחד ואחד מכיר שדהו... וכרמו),
ואספת את תבואתה; (כתובות כה א; רמב"ם תרומות א כו: "כי תבאו" – ביאת כולכם);

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ, שבת לה' –

שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר; (ספרא/ מועד קטן ג א: כל מלאכה שבשדך ושבכרמך; חכמים אומרים:
אבות אסר רחמנא, תולדות לא אסר רחמנא ...) = [כיוון שפירט הכתוב 4 מלאכות אלו, רק הן אסורות מן
התורה];

את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר,

שנת שבתון יהיה לארץ;

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך, ולשכירך ולתושבך הגרים עמך;

(רש"י: שלא תנהג בהם כבעל הבית, והכל יהיו שוים בה, אתה ושכירך ותושבך);

ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל.

(ספרא ורש"י: כל זמן שחיה אוכלת בשדה, בהמה אוכלת בבית; כלה לחיה שבשדה – כלה לבהמתך שבבית);

וספרת לך (ספרא: בבית דין) שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים ...

... (ספרא: ... וחכמים אומרים: שביעית נוהגת אע"פ שאין יובל; והיובל אינו נוהג אלא אם יש עמו
שביעית);

וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישביה,

יובל הוא תהיה לכם, ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשבּו;

... (ספרא: בזמן שכל יושביה עליה, ולא בזמן שגלו מתוכה [אפילו חלקם]; יושביה, ולא מעורבבים);

בשנת היובל הזאת תשבּו איש אל אחזתו.

...

במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך, במספר שני תבואת ימכר לך;

.....

כי ימוך אחיר ומכר מאחזתו ... .. ויצא ביכל ושב לאחזתו.

.....

וכי ימוך אחיר ... .. וכי ימוך אחיר ..... ומך אחיר .....

וחשב עם קנהו משנת המכרו לו עד שנת היכל .....

ויצא בשנת היכל הוא ובניו עמו;

כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים,

אני ה' א-להיכם".